

ORMOŽ OD SEDEMDESETIH LET PRETEKLEGA STOLETJA DO DANES²

Prispevek prikazuje značilnosti vsakdanjika in nekatere dogodke iz politike, gospodarstva, šolstva, zdravstva, turizma, kulture ter preostalega družbenega življenja od sedemdesetih let preteklega stoletja do danes.

S prispevkom želimo spomniti na preteklo obdobje, ki ga bodo bralci lahko začutili z nostalgijo in obudili spomine, prebrano pa bodo lahko primerjali tudi z vsakdanjikom današnje sodobne družbe.

Ključne besede: Ormož, gospodarstvo, Slovenija, Slovenci, sedemdeseta leta, ormoške ustanove.

UVOD

Slovenci so živeli v skupni državi Jugoslaviji večji del 20. stoletja, kar triinsedemdeset let (1918–1991). V t. i. drugo jugoslovansko državo (1945–1991) je Slovenija vstopila kot gospodarsko najrazvitejši del države in to vlogo vseh šestinsitirideset let tudi zadržala (do samostojnosti Slovenije leta 1991). Izstopala je na več področjih, zlasti po izvozu, produktivnosti in učinkovitosti naložb. Prav tako je imela med vsemi republikami nekdanje Jugoslavije najnižjo stopnjo brezposelnosti ter najvišjo vrednost

družbenega proizvoda na prebivalca.³ Življenjska raven Slovencev (in drugih jugoslovanskih narodov) je bila najboljša v sedemdesetih letih (naraščali so osebni dohodki, povečevala se je kupna moč prebivalstva in osebna potrošnja),⁴ s poglobljanjem vsesplošne krize v državi v osemdesetih letih pa se je začela poslabševati.

Slovenci so v osnovi živeli v socialističnem sistemu (z nekaterimi kapitalističnimi elementi). Takšen položaj jim je omogočal, da so že v šestdesetih letih v stanovanjski kulturi, glasbi, načinu oblačenja, preživljanju prostega časa... sprejeli zahodne standarde in vzorce vedenja,⁵ ob tem pa verjeli v predsednika Tita, v samoupravljanje, neuvrščenost in tudi v pralne stroje, hladilnike, televizorje in druge »nujno potrebne dobrine« potrošniške družbe. Od socializma so jemali tisto, kar jim je koristilo (brezplačno šolanje, veliko socialno zaščito, dober zdravstveni standard, polno zaposlenost), ideologijo politikov, ki je polnila časopise in televizijska sporočila, pa so sprejemali kot nujno za svoj skromni, a udobni in varni položaj.⁶

Žal se je ta položaj kmalu močno zamajal..., še bolj se je to pokazalo v začetku osemdesetih let, po Titovi smrti.⁷

¹ Manica Hartman, Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož, urednica Zgodovinskih zapisov.

² Podrobneje je tema predstavljena na razstavi in v razstavni publikaciji *Kar šteje, obuja spomine, Slovenija/Ormož od sedemdesetih let preteklega stoletja do danes* (Manica Hartman, Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož, 2023). Razstava bo na ogled v Grajski pristavi Ormož do 5. maja 2024.

³ Lorenčič, 2015, str. 135, 142.

⁴ Do izteka sedemdesetih let so ljudje glede na statistike javnega mnenja najbolj živeli. Zaslugo za to gre pripisati ugodnim gospodarskim razmeram, odprtosti državnih meja, pa tudi ugodnim posojilom, ki jih je Jugoslaviji omogočal Mednarodni denarni sklad. Jurjavčič, 2016, str. 17.

⁵ Repe, Kerec, 2019, str. 9, 10.

⁶ Repe, Kerec, 2019, str. 9.

⁷ Umrli je 4. maja 1980. Smrt je bila pričakovana, vendar je kljub temu povzročila velik šok; ljudje so ga iskreno objokovali. Njegove funkcije (bil je predsednik Republike in predsednik Zveze komunistov Jugoslavije) so se prenesle na kolektivno predsedstvo in Zvezo komunistov. Spletni vir: <https://www.muzej-nz.si/si/1914>.

Jugoslavija je bila takrat že močno zadolžena, njen finančni dolg je znašal več kot dvajset milijard dolarjev. Slab finančni položaj države je imel številne negativne posledice; prihajalo je do pomanjkanja osnovnih življenjskih potrebščin (olja, kave, moke, sladkorja, toaletnega papirja, zdravil...), prišlo je do 30-odstotne devalvacije dinarja in do vedno višje inflacije. Posledično se je zmanjšal uvoz naftnih derivatov, zaradi česar so bili leta 1979 uvedeni boni za njihov nakup (po sistemu par-nepar; ob določenih dneh so lahko vozili osebni avtomobili s parno ali neparno številko na koncu registrske tablice). Prihajalo je tudi do omejitev pri uvozu »luksuznega« blaga, kamor so sodile revije, časopisi in južno sadje. Skoraj sočasno z bencinskimi boni⁸ je bil uveden depozit – plačilo pologa ob prehajanju državne meje (prvi prehod 5000 din, vsak nadaljnji 2000 din več), ki bi preprečil odtok deviz v tujino.⁹

V vsakdanjiku so se ljudje srečevali z redukcijo električnega toka (varčevalo se je z razporeditvijo delovnega časa ob dnevni svetlobi, med 8.00 in 16.00 uro; zapuščina takratnih varčevalnih ukrepov z elektriko je še danes obstoječe vsakoletno spomladansko in jesensko premikanje urinih kazalcev). Oktobra 1982 so bili predstavljeni

Bon, izdan februarja 1984, je lastniku omogočal nakup 20 litrov bencina.
Hrani: Mirko Fekonja.

še drugi varčevalni ukrepi, npr. zmanjšanje temperature v stanovanjskih in drugih prostorih na 19 °C, skrajšanje kurilne sezone, televizijskega programa, ugašanje reflektorjev na športnih igriščih, omejitev maksimalne teže hlebca kruha na 80 dag ...¹⁰

Osemdeseta leta so prinesla porast sive ekonomije, stečaje podjetij, višanje brezposelnosti in številne stavke, kar je posledično vztrajno nižalo standard življenja. Skupno življenje in sodelovanje med jugoslovanskimi narodi se je začelo rahljati, na Jugoslavijo pa se je vedno bolj gledalo z mešanimi občutki, saj je bilo tudi to povezano s posledicami gospodarske krize, kot tudi z naraščanjem strahu pred agresivno srbsko politiko.

Posledično se je vedno bolj razmišljalo o osamosvojitvi Slovenije. Prinesla jo je odločitev o plebiscitu – 23. decembra 1990 so se prebivalci Slovenije z veliko večino glasov odločili za odhod iz Jugoslavije.¹¹ Samostojnost Slovenije je bila razglašena pol leta pozneje, 26. junija 1991, dan za tem so po slovenskih cestah zahrumele oklepne enote Jugoslovanske ljudske armade.

Tolarski bankovec za 1000 SIT s podobo pesnika Franceta Prešerna.¹⁶
Hrani: Mirko Fekonja.

8 V naslednjih dveh letih (1982–1984) so bili do bonov, z nekaterimi spremembami in dopolnitvami, upravičeni lastniki različnih tipov vozil in strojev. Osebnim vozilom je pripadalo 40 litrov goriva mesečno.

Spletni vir: <https://fototekamnzs.wordpress.com/2018/01/22/boni-za-nakup-bencina-in-dizelskega-goriva/>.

9 Depozit je veljal med letoma 1982 in 1984. Spletni vir: <https://www.muzej-nz.si/si/1914>.

10 Spletni vir: <https://www.muzej-nz.si/si/1914>.

11 Glasovanja se je udeležilo 93,2 odstotka volilnih upravičencev, za samostojnost in neodvisnost se jih je izreklo 88,5 odstotka (1.289.369). Spletni vir: <https://www.muzej-nz.si/si/1919>.

Album sličic Životinjskega carstva (Kraljestva živali) iz začetka sedemdesetih let.
Hrani: Emil Fekonja.

Generacije so uživale v napitku Fla-Vor-Aid,¹³
Cockti – »Pijači naše in vaše mladosti«¹⁴ in v
Cedeviti,¹⁵ ki so jo oglaševali s sloganom:
»Če te kdo po zdravju vpraša,
Cedevita ga prinaša«.

Foto: Manica Hartman, hrani: Barbara Jambor.

Po desetdnevni vojni si je Slovenija priborila težko želeno samostojnost in neodvisnost, vendar so jo čakale še mnoge naloge.¹² Med prednostnimi so bile zagotoviti neovirano gospodarsko sodelovanje s tujino, doseči mednarodno priznanje nove države, ki bo

omogočilo vključevanje Slovenije v mednarodno skupnost, in doseči denarno osamosvojitvev.

Vse zastavljeno ji je v naslednjih letih uspelo, saj je postavila nove temelje gospodarstva, kot članica EU pa se je uveljavila kot pomembna država sodobnega sveta, ki stremlji h gospodarskemu, k tehničnemu in tehnološkemu razvoju.

ORIS ŽIVLJENJA/ORMOŽ

Vsakdan Ormožanov je bil podoben večini takratnih Slovencev – službo so jim omogočala različna podjetja oz. ustanove, z dobrinami so se oskrbovali v večjih in manjših prodajalnah, pomemben del njihovega preteklega vsakdanjika pa so tudi zanje predstavljali državni prazniki in javne manifestacije, ki so imele predvsem v sedemdesetih letih velik pomen.

V obravnavanem obdobju je bil Ormož vodilni kulturni, politični in urbani center občine,¹⁷ ki je dosegal razvoj skoraj na vseh področjih, tako v gospodarstvu kot v družbenih dejavnostih, seveda pa vsa leta niso bila enako ugodna za uresničevanje zastavljenih ciljev.

Kot zanimivost omenimo, da je po popisu 31. marca 1971 na območju Občine Ormož

- 12 Podjetja so bila med letoma 1945 in 1991 v državni in/ali družbeni lasti. Po letu 1991 družbene lastnine ni bilo več, državna se je bistveno zmanjšala. Nekdaj družbena in državna podjetja so postala zasebna in/ali korporativna last. Stepančič, 2012, str. 11.
- 13 Izdelek Droge Portorož (podjetje že več kot štirideset let izdeluje vloženo zelenjavo, priloge, dodatke in omake v Prlekiji, v proizvodnem obratu Gosad v Središču ob Dravi). 1964, ustanovitev podjetja Droga Portorož (1987, uvedba lastnih blagovnih znamk Barcaffé, Maestro, Zlato polje, 1001 CVET, kasneje Argeta).
- 14 Zgodba Cockte, prve gazirane brezalkoholne pijače v Jugoslaviji, se je začela leta 1952. Gre za koktelj iz plodov šipka, različnih zelišč, čiste izvirske vode, vitamina C in karameliziranega sladkorja. Sredi sedemdesetih let se je predstavila v novi podobi in z novim sloganom »Cockta, pijača vaše in naše mladosti«. Strlič, 2016, str. 28, 29. Ramovš, 2010, str. 77.
- 15 Instant osvežilna pijača z devetimi vitamini, izdelek farmacevtskega podjetja PLIVA.
- 16 Bankovce so tiskali v Združenem kraljestvu (zasnoval jih je grafični oblikovalec Miljenko Licul). Na njih so bili upodobljeni pomembnejši Slovenci in z njimi povezani motivi. Nekoliko kasneje so prišli v obtok tudi kovanci, ki so jih kovali na Slovaškem (na njih so bili upodobljeni živalski motivi). Tolarji so bili v uporabi do 31. decembra 2006. Spletni vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Slovenski_tolar.
- 17 Občina Ormož v okraju Ptuj je bila ustanovljena leta 1955. Mesto Ormož predstavlja središče občine od leta 1958.

Titova štafeta na Mestnem trgu leta 1976/77.
Hrani: Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož, OE Ormož.

Fičko je peljal povsod, na morje, izlete ...¹⁹
Foto, hrani: družina Brumen.

imelo skoraj 97 % (4.463) gospodinjstev svoje stanovanje, nekaj več kot 3 % pa si je delilo prebivališče z drugimi gospodinjstvi. Z elektriko je bilo opremljenih 4.463 (93%) stanovanj, z vodovodom 1.154 (24 %) in s stranišči 970 (20 %) stanovanj. Kopalnic je bilo nameščenih samo 778 (16 %).

Na območju Občine Ormož je bilo leta 1972 registriranih 593 motornih vozil, od tega 22 motornih koles, 214 mopedov, 192 avtomobilov, 30 tovornih avtomobilov, 91 traktorjev in 44 prikolic.¹⁸

Sprejem cicibanov v pionirsko organizacijo 29. novembra 1980.
Hrani: Osnovna šola Ormož.

18 31. decembra 1977 je že 1.358 avtomobilov, 385 mopedov, 66 tovornih avtomobilov, 18 priklopnih vozil, 16 specialnih vozil, 11 vlečnih vozil, 70 motornih koles, 652 traktorjev in 261 kmetijskih priklopnikov. Kresnik, 2007, str. 47.

19 Na fotografiji Ivan Brumen.

ORMOŠKE USTANOVE IN NJIHOVE DEJAVNOSTI²⁰

Na področju vzgoje, izobraževanja, kulture in umetnosti, ter knjižnične dejavnosti²¹ delujejo: Osnovna šola Ormož,²² Osnovna šola Stanka

Vraza Ormož,²³ Glasbena šola Ormož,²⁴ Gimnazija Ormož,²⁵ Vrtec Ormož,²⁶ Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož,²⁷ Ljudska univerza Ormož,²⁸ Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož, Organizacijska enota Ormož²⁹ in lokalna radijska postaja.³⁰

- 20 Ustanove predstavljamo večinoma s podatki o ustanovitvi, ponekod dodajamo še kakšno zanimivost. Vse niso predstavljene, te, ki so, so dejavne daljše obdobje od obravnavanega (mnoge so delovale že pred letom 1970, precej jih je dejavnih še danes).
- 21 Delovne organizacije, ki so opravljale dejavnost vzgoje in izobraževanja, znanosti, kulture, športa, zdravstva, otroškega varstva in socialnega varstva, so v skladu Zakona o zavodih (Uradni list RS št. 12/91, 62. člen) od 1. aprila 1991 nadaljevale svoje delo kot zavodi.
- 22 Začetek šolstva v Ormožu predstavlja leto 1899, ko je začela v mestu (Ptujška cesta 6) delovati nemška šola, nato je bila tam od leta 1946 nižja gimnazija. V šolskem letu 1952/53 je bila uvedena osemletna šolska obveznost. 1. septembra 1957 je prišlo do združitve osnovne šole na Hardeku (odprta leta 1901 za slovensko govoreče učence) in nižje gimnazije v enotno Osnovno šolo Ormož. Od 1. septembra 1957 do 1. septembra 1989 je potekal pouk za učence od 5. do 8. razreda v mestu, za učence od 1. do 4. razreda se je izvajal pouk v zgradbi stare hardeške šole. Zaradi lažje organizacije pouka se je leta 1988 pristopilo h gradnji prizidka šole na Hardeku. Slovesnost ob odprtju šole je potekala 16. septembra 1989. Odprtja se je udeležilo okrog 1500 krajanov in gostov. V devetdesetih, 1. septembra 1994, je postala šola bogatejša za novo športno dvorano, leto 2001 pa je potekalo v znamenju praznovanja častitljive stote obletnice »hardeške lepote«. Kresnik, 2005, str. 454–455. Spletni vir: <https://www.osormoz.si/o-soli/zgodovina-sole/>.
- 23 Osnovna šola s prilagojenim programom je začela delovati 4. novembra 1970 (Posebna osnovna šola Ormož je delovala najprej pod pedagoškim vodstvom Posebne osnovne šole Ptuj). Svoje prostore je imela na hardeški šoli, nato v vrtcu pri pošti. 25. novembra 1977 je potekalo odprtje nove šole na Dobravski cesti 13a (v naslednjem letu je začela delovati samostojno). Ob zaključku šolskega leta 1985/86 je bil organiziran prvi dan odprtih vrat, namenjen vsem občanom, ki so si želeli ogledati in spoznati delo na šoli. Na istem naslovu deluje od leta 1982 Društvo Sožitje – društvo za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Občin Ormož, Središče ob Dravi in Sveti Tomaž, in od leta 1993 Sindikat SVIZ območni odbor Ormož. Spletni vir: <https://osstankavraza.splet.arnes.si/zgodovina/>.
- 24 Šola je bila ustanovljena kot Nižja glasbena šola Ormož leta 1959 (od leta 1971 nosi ime Glasbena šola Ormož). Prvi prostori šole so bili v prostorih hardeške šole v nekdanjem učiteljskem stanovanju; leta 1966 je bila šola preseljena v ormoški grad, v devetdesetih (1991) v prostore šole Stanka Vraza na Dobravsko cesto 13. Pihalni orkester Ormož deluje ves čas delovanja glasbene šole, po ustnem pripovedovanju segajo začetki ormoške godbe že v leto 1896. Ormoške novice, junij 1999, str. 10. Petek, 2011, str. 9. Kresnik, 2009, str. 21, 59.
- 25 Gimnazija Ormož je bila ustanovljena julija 1998, pouk je že pred tem potekal v prostorih šole na Hardeku. 20. oktobra 2000 je bil položen temeljni kamen za gradnjo novih gimnazijskih prostorov, dve leti kasneje, 14. junija 2002, je potekalo njihovo težko pričakovano odprtje. Mesto Ormož in Občina Ormož sta tako dobila svojo prvo srednjo šolo in hkrati prepoznavno vzgojno-izobraževalno institucijo širšega družbenega pomena. Kresnik, 2005, str. 467–468.
- 26 Vrtec Ormož deluje od leta 1971 (1984. leta so se zaposleni najbolj razveselili prepotrebni novih prostorov v Žigrovi ulici 6b). Leta 2001 je vrtec praznoval trideset let organizirane vzgoje in varstva predšolskih otrok (v letih od 1971 do 2001 je vrtec obiskovalo trideset generacij otrok). *Vseh teh naših trideset let*, Vrtec Ormož, 2001.
- 27 Začetek knjižničarstva na Ormoškem predstavlja narodna čitalnica iz leta 1868, ki je delovala v prostorih takratne ormoške posojilnice na Ptujski cesti. Pomembnejši podatek o njej izhaja iz leta 1906, ko je čitalnica odprla svojo knjižnico tudi nečlanom in postala javna ljudska knjižnica (kot takšna je delovala do leta 1941). Ponovna vzpostavitev knjižnične dejavnosti sega v leto 1946, ko je bila ustanovljena Ljudska knjižnica Ormož. V naslednjih letih tudi ta več ne deluje; ponovno se je knjižnica vzpostavila konec petdesetih let. Leta 1963 je Občina Ormož ustanovila matično knjižnico (takrat se je zaposlil tudi prvi poklicni knjižničar). Ta knjižnica je imela prostore najprej na Kerenčičevem trgu, nato v stanovanjskem bloku na naslovu Dr. Hrovata 1. Naslednje leto (1964) je dobila nove prostore v gradu, od tam se je že čez leto ponovno selila, tokrat v Vrazovo ulico 12, v prostore Ljudske univerze (pod njenim okriljem je delovala vse do leta 1992, ko je postala samostojen javni zavod). 1994. se je knjižnica preimenovala v Knjižnico Franca Ksavra Meška Ormož in se preselila nazaj v ormoški grad. Kot zanimivost dodajmo še nekaj podatkov: Knjižnična zbirka je štela leta 1985 18.000 enot knjig, v letu 2003 pa je bilo okrog 45.000 enot raznovrstnega gradiva. Svojo prvo računalniško opremo je dobila v letu 1993; v letu 1995 pa tudi modem in s tem možnost uporabe interneta. Leta 1997 je uvedla avtomatizirano izposajo, od leta 2000 ima tudi svojo spletno stran. Šavara, 2005, str. 699–714.
- 28 Njena predhodnica je bila Delavska univerza Ormož, ustanovljena leta 1959. V sedemdesetih letih sta bili k delavski univerzi priključeni Ljudska knjižnica Ormož in Lokalna radijska postaja Ormož. Z njuno priključitvijo je univerza prevzela področje informativne propagande in delno kulturne dejavnosti za območje Občine Ormož. Spletni vir: <https://www.mco.si/o-centru/o-centru/KATALOG-INFORMACIJ-JAVNEGA-ZNACAJA-2020-LU-ORMOZ.pdf>.
- 29 Ormoška muzejska enota je začela delovati v devetdesetih letih.
- 30 Lokalna radijska postaja deluje od 1. januarja 1970 (sedež je imela v drugem nadstropju ormoškega gradu). Postajo je za oddajanje programa usposobil Ivan Švajgl. 1. januarja 1975 je bila postaja priključena k ljudski univerzi. V devetdesetih letih je začel delovati Javni zavod za informiranje z dvema enotama Radio Ormož in Ormoške novice. Leta 2000 se je zavod preselil iz drugega nadstropja gradu v njegovo obnovljeno pritličje. Kot novinarka je bila do leta 1988 edina zaposlena Vida Topolovec, drugi so delali honorarno. Tednik, 10. februar 2000, str. 14.

Šola v naravi v Biogradu v šol. letu 1981/82 učencev Osnovne šole Ormož.
Hrani: Zinka Hartman.

Na področju zdravstvene nege in socialne oskrbe prebivalstva omenimo Zdravstveni dom Ormož,³¹ Psihiatrično bolnišnico Ormož³² in Lekarno Ormož.³³

Trgovinska dejavnost v Ormožu je bila zastopana v več organizacijah.

V sedemdesetih in osemdesetih letih je imela največ poslovalnic Mercator–Zarja. Njene prodajalne so bile: Oprema Ormož na Kolodvorski cesti 2, Samopostrežba Ormož na Kolodvorski cesti 3, Market Ormož na Kerenčičevem trgu 4, Vzor Ormož na Vrazovi ulici 4, Železnina

Ormož na Ptujski cesti 2, Grajski bife Ormož na Kolodvorski cesti 9, Les Ormož³⁴ na Vrazovi ulici 9, Moda Ormož na Kolodvorski cesti 8, Steklo barve Ormož na Vrazovi ulici 6, Astra Ormož na Mestnem trgu 9, Dom na Mestnem trgu 1, Galanterija Ormož na Ptujski cesti 7, Hrana na Ptujski cesti 25. Julija 1980 je bila vpisana še Steklarska delavnica Ormož na Vrazovi ulici 14.

Večina Ormožanov se spomni Blagovne hiše Tima,³⁵ ki je začela poslovati 18. avgusta 1978. V njej so prodajali pohištvo, otroško konfekcijo in igrače, tekstil, belo tehniko, galanterijo, spominke, špecerijo.³⁶

31 V osemdesetih letih je dom dobil prizidek (njegovo odprtje je potekalo 26. aprila 1980). Namenu so predali 1000 m² novih prostorov, v katerih so namestili dispanzerja za otroke, šolsko mladino, žene, medicino dela, prometa in športa, zobno ambulantno, laboratorijsko službo in specialistične ambulante. Svoje prostore je dobila tudi patronažna služba. Kresnik, 2006, str. 30. Tednik, 30. april 1980, str. 4.

32 V šestdesetih letih je bil ustanovljen psihiatrični oddelek, ki je deloval pod ptujsko bolnišnico. Ormoška bolnica je postala samostojna 27. septembra 1990, ko je nastala Psihiatrična bolnišnica Ormož (od leta 1996 je bolnišnica organizirana kot javni zavod). Kresnik, 2004, str. 6–10.

33 Ormoška lekarna ima začetke v letu 1923 (zgradil jo je Gustav Trautvetter na Skolibrovi ulici 19). Marca 1996 se je Mestna lekarna preselila v nove prostore na Ptujski cesti 25. Od leta 1968 do leta 1992 je spadala v sklop ptujskih lekarn, od leta 1993 deluje kot Javni zavod Lekarna Ormož. Tednik, 4. april 1996, str. 11.

34 10. junija 1983 so odprli novo skladišče blagovnih rezerv, pijač in gradbenega materiala na Opekarniški cesti (notri so umestili Prodajalno gradbenega materiala Les in poslovno enoto Pijače).

35 V devetdesetih blagovnica Klas (pritlični prostori so bili namenjeni bifeju oz. okrepčevalnici).

36 Kresnik, 2006, str. 10, 11.

Poleg naštetih so delovale v osemdesetih še nekatere druge trgovine: Slovin Kmetijski kombinat Jeruzalem,³⁷ Tobačna tovarna Ljubljana, TOZD Tobak – prodajalna Ormož, Surovina Maribor, PE Ormož, Borovo, TOZD Maloprodaja – prodajalna Ormož, Petrol DO trgovina z naftnimi derivati Ljubljana, bencinski servis Ormož, Petovia avto Ptuj, prodajalna Ormož in druge.³⁸

Med nosilci industrijskega in gospodarskega razvoja so imeli velik pomen manjši obrati oziroma delovne enote (ormoška žaga,³⁹ Peko Tržič, TOZD Proizvodnja obutve izdelovalnica zgornjih delov Ormož,⁴⁰ ormoška pekarna,⁴¹ Tekstil Pletilstvo Prosenjakovci, konfekcija Ormož,⁴² Tovarna Kovinske opreme Primat, TOZD Bančna oprema Ormož⁴³ in večje delovne organizacije (Mercator–Ograd, Industrijsko gradbeno

Kolektiv samopostrežbe Ormož na Kolodvorski cesti 3 okoli leta 1978.
Foto: Vera Lazar, hrani: Danica Mesarec.

37 Trgovinska dejavnost je bila razvita v TOZD Gostinstvo in TOK Kooperacija.

38 Kresnik, 2006, str. 12.

V devetdesetih letih so se jim pridružile: Jurko, d. o. o. (1990), Jeruzalem Ormož, SAT d. o. o. (1990), Jeruzalem Ormož TGT, d. o. o. (1990), Mihaela, d. o. o. (1991), Hansa, d. o. o. (1992), Jurček, d. o. o. (1992), Ortrade, d. o. o. (1992), Butik Monika, Robert Ivanuša, s. p. (1993), Marjan Kupčič, s. p. (1994), Palma, Stanko Šipek, s. p. (1994), Salon optike Davorin Hergula, s. p. (1994), Merot (1999).

39 Žaga je delovala že v šestdesetih letih, med leti 1973–1983 je bila priključena k organizaciji Marles Maribor. Leta 1989 so se žage v Ormožu, Ljutomeru in Radencih odcepile od Marlesa in ustanovile novo podjetje Murales Ljutomer (PE Žaga Ormož). Žaga v Ormožu se je morala umakniti novemu trgovskemu centru Holermuos leta 2006. Kresnik, 2006, str. 12.

40 Odprtje obrata Peko je bilo 28. junija 1985. Pred odprtjem je bilo 63 delavcev na usposabljanju v tovarni Peko v Tržiču. V ormoškem obratu je začelo delati 65 delavcev, novembra 1985 jih je bilo zaposlenih že 140. Kresnik, 2006, str. 13.

41 Zgrajena je bila leta 1974 na Hardeku. Kot zanimivost omenimo, da so v letu 1980 proizvedli 708 ton pšeničnega kruha in 839 ton pšeničnega peciva. Kresnik, 2006, str. 9.

42 Od leta 1989 je bil obrat v hali na Hardeku, pred tem v prostorih stare šole pri Sv. Tomažu. Kresnik, 2006, str. 13.

43 TOZD Bančna oprema Primat je bila del Tovarne kovinske opreme Primat Maribor. Primatov predhodnik je bilo Elektrokovinsko podjetje Kran Ormož s sedežem na Hardeku 34 (ustanovljeno leta 1971). Predmet njihovega poslovanja je bila izdelava in montaža toplovodnih, vodovodnih in električnih inštalacij, izdelava vseh vrst svetlobnih teles, svetilk, stropov, sten, reklamnih panojev, traktorskih škropilnic, jeklenih konstrukcij, rezervoarjev ... Primatov proizvodni program je obsegal izdelovanje različnih oblik blagajn, trezorjev, kovinskih kovčkov, kaset, opreme za zaklonske, notranje opreme za banke ipd. Konec osemdesetih let so bili prisotni s svojimi izdelki na francoskem, nemškem, italijanskem in ameriškem tržišču. V začetku leta 1990 so ponudili nov izdelek – blok predalov, ki je bil narejen za potrebe Službe družbenega knjigovodstva (SDK). Kresnik, 2006, str. 14, 15.

Očala podjetja Optyl optični proizvodi Ormož iz leta 1989.
Foto: Štefan Hozyan ml., hrani: Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož, OE Ormož.

Priljubljene PEZ figurice so od leta 1969 do 2003 izdelovali v Ormožu, bombone zanje pa v ljubljanski Kolinski.
Foto: Manica Hartman, hrani: Suzana Hartman.

podjetje,⁴⁴ Jeruzalem Ormož,⁴⁵ Tovarna Jože Vsaka tovarna ima svojo zgodbo, ki je še Kerenčič Ormož⁴⁶ in Tovarna sladkorja Ormož.⁴⁷ kako resnična in večkrat tudi trda, vsem pa je

- 44 Zametki opekarstva segajo v leto 1900, ko je nastala poljska opekarna. Leta 1927 je bila zgrajena nova opekarna, katere začetna zmogljivost je bila 1.200.000 enot (izdelovali so tudi že strešno kritino – enorezni strešnik in bobrovec). Že v šestdesetih letih je prišlo do spojitve Opekame Ormož in podjetja Grad Ormož v novo podjetje Ograd Ormož. Sedež podjetja je bil na Kolodvorski cesti 5 v Ormožu, proizvodnja opeke pa poteka že desetletja na vzhodnem delu Ormoža, na naslovu Opekarniška cesta 5. V začetku osemdesetih let je prišlo do požara (zgorela je celotna tunnelska peč), zato so morali tedanji upravljalci podjetja celotno območje opekarnice zgraditi na novo. 1983. leta se je podjetje vključilo v poslovni sistem Mercator (Mercator–Ograd) in se v začetku devetdesetih let oblikovalo v delniško družbo. Decembra 1998 je večinski delež delnic opekarnice kupilo podjetje Wienerberger, vodilni proizvajalec opeke na svetu. Od takrat nastopa opekarna s krovnno blagovno znamko Wienerberger, ki ne prinaša samo imena, marveč tudi strog nadzor, sodobne tehnične rešitve in predvsem kakovost izdelkov. Kresnik, 2006, str. 15, 16. Tednik, 22. april 1982, str. 2. Spletni vir: <https://www.dnevnik.si/1042638445>.
- 45 Podjetje ima zanimivo zgodovino z več preoblikovanji in preimenovanji (njeni začetki so v letu 1898, ko je bilo ustanovljeno Kletarsko društvo Ormož). 1945. leta je prišlo do preoblikovanja v Vinarsko zadrugo Ormož, nato v šestdesetih do združitve državnih posestev, zadružnih in kmetijskih gospodarstev v Kmetijski kombinat Jeruzalem Ormož (ta se je 1968. pripojil k izvoznemu podjetju Slovenija vino Ljubljana). Slovin Kmetijski kombinat Jeruzalem Ormož je bil registriran 3. januarja 1980 na naslovu Ptujška cesta 12. V osemdesetih so organizacijo sestavljale TOZD Vinogradništvo, TOZD Kmetijstvo (v njenem okviru so delovale tudi mehanične delavnice na Hardeku; leta 1989 so poleg delavnic odprli servis vozil Renault, maja 1991 pa še prodajni salon Renaultovih vozil), TOK Kooperacija, Delovna skupnost skupnih služb in Zadrugna Hranilno kreditna služba Jeruzalem Ormož. Konec osemdesetih se je v okviru reforme gospodarskega sistema začel proces preoblikovanja temeljnih organizacij v podjetja (1. julija 1990 je bilo ustanovljeno Skupno podjetje Jeruzalem Ormož, d. o. o.). Omenimo še blagovno znamko – ormoška vinska klet (zgrajena 1967) je svoja posebna vina leta 1989 združila pod blagovno znamko Jeruzalem Ormož. Leta 1996 se je podjetje Jeruzalem Ormož, d. o. o. preimenovalo v delniško družbo Jeruzalem vinogradništvo, vinarstvo, sadjarstvo (VVS). Kresnik, 2006, str. 16–19. Oblak, 2005, str. 523–536. Ficko, 2009, str. 17. Luskovič, 2004, str. 30. Tednik, 30. maj 1991, str. 2.
- 46 Tudi to podjetje ima pestro zgodovino. Njeni začetki so v letu 1960, ko je bil osnovan Zavod za zaposlovanje invalidov in drugih oseb Jože Kerenčič Ormož. 1962. leta je zavod prenehal obstajati; vsa osnovna in obratna sredstva, kot tudi vse pravice in obveznosti, so se prenesle na novoustanovljeno Tovarno kovinskih proizvodov in izdelkov iz plastičnih mas Jože Kerenčič Ormož, s sedežem na Ptujski cesti 8. Izdelovali so avtomobilске volane, tapete za notranjo oblogo kamionskih kabin, kuhinjski pribor in garniture ipd. Tovarna je svojo proizvodnjo za izdelavo plastičnih izdelkov prenesla v novozgrajene prostore na Ljutomerski cesti 32 (izdelovali so platenke, PEZ izdelke namenjene Kolinski Ljubljana in firmi ED Hass v Avstriji). 1973. leta se je pristopilo k ustanovitvi novega podjetja Jože Kerenčič Optyl - optični proizvodi. Leta 1974 so začeli graditi ob obstoječi tovarni nove proizvodne prostore za proizvodnjo okvirjev za očala. Gradnja je bila končana leta 1975 – 22. junija je potekalo slovesno odprtje prostorov. V sedemdesetih in osemdesetih letih so delovale štiri temeljne organizacije: TOZD Predelava plastičnih mas, TOZD Optyl optični proizvodi, TOZD ABA fotooptika Maribor, TOZD Likaplast Titova Korenica in Delovna skupnost skupnih služb Ormož s skupno 614 delavci. TOZD Predelava plastičnih mas, registriran leta 1974. Opravljal je naslednje dejavnosti: predelava plastičnih mas ter predelava in obdelava kovin v polizdelke in gotove izdelke, izdelava strojnih orodij in naprav, proizvodnja športnih smučarskih očal Carrera. Po reorganizaciji leta 1983 je bila proizvodnja razdeljena na obračunske enote (OE): OE Kovinska, OE Plastika in OE Očala. V OE Kovinska so v letu 1984 izdelali 83.631 volanov, v polimerizaciji pa 28.421 enot raznih tapet. V OE Očala 76.712 smučarskih očal Carrera, 26.041 sončnih očal in 1910 korekcijskih okvirjev. V OE Pihanje je bilo izdelanih 14.479.101 raznih platenk, na PEZ montaži pa 9.327.080 PEZ figuric. TOZD Optyl optični proizvodi, registriran leta 1975. Njegova glavna dejavnost je obsegala proizvodnjo in montažo okvirjev za korekcijska in sončna očala. Posebnost proizvodnje je bila v tem, da je izdelovala proizvode po tuji, posebni patentirani tehnologiji, ter pri tem uporabljala specialne, v glavnem uvožene vrste surovin, zlasti tekoče epoksidne smole, ki jih je v petdesetih letih razvila NASA. Postopek vakuumskega litja delov očal iz epoksidnih smol je opravljalo le sedem tovarn (v Avstriji na Dunaju in v Traunu, v Nemčiji v Passau in Berlinu, v Kanadi Oromocto in v Ormožu; vse so delale povezavi s koncemom Optyl Brillen Vertriebs-GmbH, ki je bil v začetku osemdesetih let največji proizvajalec plastičnih okvirjev in očal v svetu). 1988. leta je TOZD Optyl prejel nagrado – jugoslovanskega oskarja za embalažo za izdelek tamponski tiskalni stroj MX 1001. Šlo je za lastno razvito avtomatsko napravo, s katero so lahko v barvah tiskali na najrazličnejše materiale, tudi na neravne površine. 1. januarja 1989 se je TOZD Predelava plastičnih mas preoblikovala v podjetje, ki je bilo med jugoslovanskimi firmami in tudi v svetovnem merilu konec leta 1989 izbrano za podjetje z najboljšim zaščitnim znakom s svojega področja delovanja (komisija članov Trade Leanders Cluba in Editorial Officea, je izbrala njihov zaščitni znak za zmagovalca 14. mednarodne nagrade v letu 1989). Leta 1990 je bilo ustanovljeno še podjetje v mešani lastnini za področje predelave termoplastičnih materialov in izdelavo orodij pod imenom Plastdispenser skupaj z avstrijskim partnerjem Firmo ED Haas iz Linza. Tudi Plastdispenser je izdeloval znane PEZ figurice. Debeljak, 1983, str. 285–290. Kresnik, 2006, str. 20–24. Tednik, 28. junij 1990, str. 12. Tednik, 23. november 1989, str. 2.
- 47 21. decembra 1979 je potekalo odprtje tovarne, predelava sladkorne pese se je začela 10. januarja 1980. Osnovna dejavnost je bila proizvodnja sladkorja, melase in rezancev. Zaposleni so imeli v sklopu tovarne svoj pevski zbor, prostovoljno industrijsko gasilsko društvo in strelsko društvo. Leta 1990 se je Tovarna sladkorja Ormož preoblikovala v samostojno podjetje v družbeni lasti. Tovarna je ves čas skrbela za vse potrebne investicije za izboljšanje delavnih razmer, zmanjšanje vpliva na okolje ter povečanja energetske in tehnološke učinkovitosti. Bila je osnovana kot tehnološko najsodobnejša, njen celoten kompleks je zavzemal površino cca 40 ha. Ključ za njen uspeh je bila povezava s strokovnim kadrom doma in v tujini (zlasti z Avstrijo in Nemčijo). V tovarni je dobilo zaposlitev veliko ljudi z območja tedanje Občine Ormož (na začetku je število obsegalo 400 zaposlenih). Zaposlenim je bilo namenjeno tudi petinosemdeset novozgrajenih stanovanj na Ptujski cesti (blok zgrajen leta 1979) in v Dolgi lesi. Po zaprtju tovarne leta 2006 je delovala le pakimica. Leta 2017 je pakirni center, silose in skladišče kupila skupina Agrana-Studen z Dunaja s hčerinskim podjetjem Agragold. V Ormožu je vzpostavila pakirno-logistični center za Evropsko unijo in zahodni Balkan. Sladkor, ki se pakira, je iz proizvodnje sestrskih firm, iz Agrane na Madžarskem in Agrane v Avstriji. Kresnik, 2006, str. 25, 26. Kresnik, 2007, str. 37, 38. Spletni vir: <https://www.si21.com/Svet/ogled-podjetja-agragold-ormoz/>.

skupno, da je od njih živel mesto Ormož in velik del okolice in tudi več rodov iste družine. Ob njihovem zapiranju so bile zato socialne posledice še toliko bolj boleče...⁴⁸

Za pospeševanje turizma in razvoja celotne občine sta bila izjemnega pomena pridobitev ormoškega hotela v šestdesetih letih⁴⁹ in ormoška muzejska enota, ki je imela v devetdesetih letih

prostore v velikonedeljskem gradu in v zgradbi nekdanjega Kmetijskega kombinata Jeruzalem Ormož na Ptujski cesti.

V gostinstvu je imela odličen sloves vse od šestdesetih let, domača kuhinja Gostilne Havlas, ki je delovala na Kerenčičevem trgu 9 (od 9. marca 1991 je bila v njej Kavarna in slaščičarna Stil lastnika Marjana Fištravca).

Veselo druženje gostov iz Srbije ob obisku Ormoža (pred gostilno Abonent, obrat Vinogradniškega gospodarstva Jeruzalem Ormož).
Foto: Štefan Hozyan st., hrani: Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož, OE Ormož.

- 48 Od omenjenih delujejo danes le opekarna, vinska klet, Jeruzalem Ormož VVS. V devetdesetih letih so bila ustanovljena nova podjetja: R.S.T., d. o. o. (1990), Fiposor, d. o. o. (1992), Orkomerc, d. o. o. (1992), Agencija Klopotec, d. o. o. (1993), Aura, d. o. o. (1993), KEV, d. o. o. (1993), Žiher, d. o. o. (v Ormožu je podjetje prisotno od leta 1996), TA & RO, d. o. o. (1999). Podatki o ustanovitvi so pridobljeni s pomočjo spletnega portala BIZI.
- 49 Prvi del hotela je bil zgrajen leta 1968, novembra 1980 pa velik prizidek. Prva faza gradnje je obsegala kaskadni del, gostilno z nadstropjem ter teraso, faza iz osemdesetih pa vmesni gospodarski del, recepcijo ter spalni del v nadstropju in veliko restavracijo (v sklopu hotela sta bili tudi banketna in lovska soba; obsegal je 4.127 m² površine in zemljišče v velikosti 3.625 m²). Z dograditvijo druge faze so se nočitvene zmogljivosti podvojile – v hotelu so razpolagali s 126 posteljami, sprejel je lahko 670 gostov. V celotnem objektu je bilo na voljo 350 sedežev in 45 sedežev na terasi. Spadal je v kategorijo mestnih hotelov z dvema zvezdicama. Hotel je vsa leta delovanja dajal delo blizu sto zaposlenim. V najboljših letih, od začetkov do devetdesetih let, je bil poln gostov od blizu in daleč, zapisali so tudi po 15.000 nočitev letno. Bil je znan daleč naokoli, saj je slovel po odlični hrani in postrežbi, ter bil središče mnogih prireditvev in zabav z živo glasbo. V letu 2008 je bila v hotelu posodobljena in v celoti obnovljena kuhinja ter plinska instalacija, elektrika, vodovod, odtoki, talne in stenske obloge, vendar je zgradba od leta 2010 zaprta, potrebna temeljite obnove in še vedno napredaj (bile so sicer že različne ideje o ponovni oživitvi hotela, a do danes do tega ni prišlo). Kresnik, 2007, str. 39. Tednik, 16. oktober 1980, str. 2. Spletni vir: <https://ktv-ormoz.si/hotel-ormoz-nikoli-vec-z-danasnjega-srecanja-nekdanjih-zaposlenih/>.

Kolektiv ormoškega hotela v sedemdesetih letih.⁵²
Hrani: Jožica Ilič.

V bližnji blagovnici Tima je deloval bife,⁵⁰ kjer so Ormožani zahajali na odlične malice, ki jih je pripravljala kuhar Karči Mertik s sodelavci. V šestdesetih in tudi še v osemdesetih letih je gostil različne dogodke (martinovanja, šiviljske in kuharske tečaje, tombole ipd.) gostinski obrat (kasneje obrat družbene prehrane) Abonent na Ptujski cesti 26.

V devetdesetih letih sta začeli delovati Gostilna Prosnik (1993) na Hardeku in Gostišče Cvetko na Ljutomerski cesti, goste je že leta prej privabljala

Kolektiv Gostilne Havlas v sedemdesetih letih.⁵³
Foto: Štefan Hozyan ml., hrani: Frančka Breznik.

Gostilna Grivec pri železniški postaji. Najdaljšo slaščičarsko tradicijo v Ormožu ima Slaščičarna Žiger (od leta 1924).⁵¹

DRUŽENJE, PROSTI ČAS

V Ormožu so delovala tudi različna društva,⁵⁴ ki so združevala številne posameznike s podobnimi interesi. Spomine na njihovo delovanje prikličejo fotografije

50 Danes v lasti podjetja *POD-GOST*, d. o. o.

51 Slaščičarno je leta 1924 odprl Julij Žiger (podedoval jo je Jakec Vaupotič, ki se je po trinštiridesetih letih dela v slaščičarni upokojil, kar je imelo za posledico njeno zaprtje decembra 1991). Kmalu zatem jo je ponovno odprla Majda Lukaček. Večer, 27. december 1991, str. 11.

52 Jožica Ilič, Minka Kumer, Frančka Breznik in Milica Bombek.

53 Lastnica Marija Havlas, Ema Meško (poročena Erhatič), Alojzija Vaupotič, Stanko Hergula in Marija Filipič.

54 Društva predstavljamo le z osnovnimi podatki o ustanovitvi, ponekod dodajamo še kakšno zanimivost. Vsa niso predstavljena, ta, ki so, pa so dejavna daljše obdobje od obravnavanega (nekatera so delovala že pred letom 1970 in tudi danes). Delujoče so: Ribiška družina Ormož (1953), Planinsko društvo Maks Meško Ormož (1962), Lovska družina Ormož (1976), Avto-moto društvo Ormož (1976), Društvo upokojencev Ormož (1977), Strelsko društvo Kovinar Ormož (1979), Klub borilnih veščin Ormož (1982), Društvo medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Ptuj–Ormož (1983), Sonček – Društvo za cerebralno paralizo Ptuj–Ormož (1993), Nogometni klub Ormož (1995), Klub tajnic in poslovnih sekretark Prlekije (1997), Strelsko društvo Trap Ormož (1997), Društvo Kurent Ormož (1997), Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo Ormož (1999), Zgodovinsko društvo Ormož (1999) in druge. Podatki o ustanovitvi so pridobljeni s pomočjo spletnega portala BIZI. Različne športne zvrsti so gojili že v Telovadnem društvu Partizan (do leta 1966, potem je njegova dejavnost zamrla, ohranil se je samo rokomet).

Ribiška družina Ormož je bila skupaj z Lovsko družino Ormož, Obrtnim združenjem Ormož in Avto-moto društvom Ormož soinvestitor leta 1978 zgrajenega Doma društev na Ljutomerski cesti. Po dokončani gradnji so imeli člani družine tam svojo pisarno, uporabljali pa so tudi tamkajšnjo skupno dvorano. V letu 1986 so dobili novi ribiški dom Ob ribniku 1 (konec devetdesetih let je bil obnovljen in delno predan v najem za gostinsko dejavnost).

Spletni vir: <https://www.rd-ormoz.si/>.

(časopisne notice) gledaliških predstav,⁵⁵ pustnih karnevalov,⁵⁶ gasilskih veselice, tombol,⁵⁷ športnih tekem,⁵⁸ planinskih pohodov,⁵⁹ kulinaričnih tečajev in razstav,⁶⁰ izobraževanj,⁶¹ martinovanj, izletov, plesov in drugih praznovanj...

Ormožani so svoj prosti čas namenjali obisku ormoškega kopališča,⁶² poslušanju glasbe, branju knjig, časopisov, gledanju televizije, ženske so svojo spretnost in čas namenjale ročnim delom (vezenju prtičkov, izdelavi gobelinov, kvačkanju, pletenju, že konec devetdesetih let pa tudi brskanju po svetovnem spletu oz. telefonu).⁶³

POZDRAV IZ ORMOŽA

Razglednica Ormoža iz konca sedemdesetih let.
Hrani: Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož, OE Ormož.

GRADBENI IN OLEPŠEVALNI POSEGI

Za družbeni razvoj in napredek Ormoža so bili izrednega pomena tudi gradbeni in olepševalni

- 55 Gledališka dejavnost v Ormožu ima dolgo tradicijo. Od leta 1947 so zanjo skrbeli v Delavskem prosvetnem društvu Svoboda (do okoli leta 1989). Leta 1996 je bilo ustanovljeno Gledališko-literarno društvo Ormož.
- 56 V organizaciji Turističnega društva Ormož, ustanovljenega leta 1982. V sedemdesetih letih je karneval organiziralo turistično olepševalno društvo, ki je skrbelo za lepši izgled mesta. Prvi karneval je bil organiziran leta 1968, vsa leta pa je sledil aktualnim dogodkom v državi in občini. Društvo je pripravljalo tudi druge prireditve (npr. martinovanje, in si prizadevalo za pestrejšo gostinsko ponudbo in predstavitev Ormoža navzven).
Na pobudo društva in podjetnika Franca Cvetka so 7. novembra 1992 pred njegovim gostiščem na Ljutomerski cesti odprli novo turistično znamenitost Ormoža z reliefno upodobitvijo življenja ribičev, lovcev, vinogradnikov, kmetovalcev in živinorejcev ormoške krajine. Kresnik, 2007, str. 49. Tednik, 22. oktober 1992, str. 3.
- 57 V organizaciji PGD Ormož (ustanovljeno 1886) in PGD Hardek (ustanovljeno 1896). Prirejali sta srečelove, tombole z bogatimi dobitki ...
- 58 Omenimo rokomet, ki ima v Ormožu dolgo tradicijo, že od leta 1957 (danes jo ohranja Rokometni klub Jeruzalem Ormož). Igranje je sprva potekalo pod Telovadnim društvom Partizan (TVD); v njegovem okviru je bil kot sekcija ustanovljen rokometni klub. Zaradi finančnih težav je klub jeseni 1969 razpadel in bil avgusta 1970 ob finančni pomoči Tovarne Jože Kerenčič Ormož ustanovljen kot Rokometni klub Tovarne Jože Kerenčič (TJK) Ormož. V sezoni 1975/76 so člani osvojili prvo mesto v štajerski rokometni ligi, s čimer so se kvalificirali v slovensko rokometno ligo (ta se je leta 1977 razdelila na vzhodno in zahodno – takšna delitev je ostala dve leti, ko je liga spet postala enotna, Ormož pa je moral igrati v drugi republiški ligi – vzhod). Spomladi 1980 jih je prehitel RK Velika Nedelja, ki je postal nov republiški prvak. Leta 1984 so se po uspešnih kvalifikacijah ponovno uvrstili v slovensko rokometno ligo ter po eni sezoni izpadli. 18. septembra 1986 so odprli nove klubske prostore v Mestni grabi. V sezoni 1988/89 so postali prvaki II. republiške rokometne lige. Ormoški nogometaši so delovali prav tako znotraj TVD Partizan (igrali so v grajskem parku, kasneje na travniku pri pokopališču in v Pavlovcih. V šestdesetih letih je igranje nogometa zamrlo. Nogometni klub Ormož je bil ustanovljen leta 1995. Kresnik, 2007a.
- 59 Planinsko društvo Ormož je bilo registrirano maja 1962 (leta 1980 se je preimenovalo v Planinsko društvo Maks Meško Ormož). Člani so osvojili številne vrhove sveta: npr. Mont Blanc v Franciji (1980), Matterhorn v Švici (1982), Kilimandžaro v Keniji (1985), Grossglockner v Avstriji (1987), Pireneje v Španiji (1987) ...
Tednik, 7. avgust 1980, str. 1, 16. Kresnik, 2007a.
- 60 Zanje poskrbi Društvo kmečkih žena Ormož, ustanovljeno leta 1995. Pred tem so (od leta 1975) delovali posamezni aktivni kmečkih žena. Društvo ves čas tesno sodeluje s Kmetijsko svetovalno službo Ormož, ki organizira številne delavnice domače obrti: tkanja, predenja, pletenja, kvačkanja ...
- 61 Pripravljalo jih je tudi Območno združenje Rdečega križa Ormož, ki deluje na območju Občin Ormož, Središče ob Dravi in Sveti Tomaž. Združenje deluje od leta 1948.
- 62 Kopališče je bilo predano v uporabo leta 1970. Izvajalec gradbenih del je bilo Gradbeno podjetje Ograd, investitor pa Komunalno podjetje Ormož. Na kopališču se je v sedemdesetih in osemdesetih letih odvijala večja prireditev Ormož poje in pleše v organizaciji Društva kmetijskih inženirjev in tehnikov Ormož.
Od leta 1997–1999 je bilo kopališče gradbišče, saj sta se gradila dva nova bazena (plavalni bazen v velikosti 375 kvadratnih metrov in drugi, namenjen najmlajšim v velikosti 74,77 kvadratnih metrov; težko pričakovano odprtje je bilo 25. junija 1999). Pred tem je imelo kopališče tri bazene: plavalni bazen s skakalnico, bazen za neplavalce in otroški bazen. Ormoške novice, št. 4, 1999, str. 3. Kresnik, 2007, str. 51.
- 63 Trideset let nazaj je bil telefon sinonim za stacionarni telefon, danes pa ob besedi telefon pomislimo na mobilni telefon.

posegi. V sedemdesetih letih so bili zgrajeni stanovanjski blok v Poštni ulici, stanovanjski kompleks s prostori banke na Ptujski cesti 2, kompleks stanovanjske zazidave v Skolibrovi ulici, stanovanjsko naselje v Dolgi Lesi in stanovanjski blok Tovarne sladkorja na Ptujski cesti leta 1979. V obdobju od 1974 do 1977 je bilo zgrajenih v Ormožu 81 družbenih stanovanj in 184 zasebnih stanovanj, potekala je tudi obnova kulturnega doma.⁶⁴

Po načrtih arhitekta Dušana Moškona je bilo v sedemdesetih letih v Ormožu izvedenih še več drugih arhitekturnih posegov: zgrajena je bila nova avtobusna postaja, pred gradom je bila tlakovana z granitnimi kockami parkirna ploščad; sledila je ureditev okolja okrog cerkve sv. Jakoba, gradnja poslovno-stanovanjskega objekta na Kerenčičevem trgu 2, postavljen je bil spomenik Jožetu Kerenčiču (1976),⁶⁵ zgrajene so bile blagovna hiša Tima (1978), mrliška veža in veterinarska postaja (1975) – veterinarski naproti je v letu 1978 zrasel Dom društva samostojnih obrtnikov in avtoprevoznikov.⁶⁶

V osemdesetih letih je prišlo tudi do poimenovanja nekaterih ulic,⁶⁷ do večjih in manjših gradbenih posegov in povečane skrbi za lepši izgled mesta. K slednjemu sta veliko prispevali Komunalno podjetje Ormož⁶⁸ in turistično društvo.

Med leti 1982 in 1986 je bil velik pomen na obnovi in ureditvi fasad v mestu (avtor tega predloga in drugih posegov je bil prav tako arhitekt Moškon). Leta 1988 je bila zgrajena tržnica, v okviru olepševalnih posegov je bil leta 1989 zasnovan tudi manjši trg zahodno od cerkve sv. Jakoba (naproti cerkvenega vhoda so postavili poznobaročni kip Marije iz konca 18. stoletja, ki je do leta 1941 krasil del Mestnega trga).⁶⁹

V osemdesetih letih je bilo več gradbenih posegov, ki smo jih že omenili (npr. prizidek k hotelu, zdravstvenemu domu, hardeški šoli), bile pa so še druge pomembe pridobitve: zgrajene so bile pošta,⁷⁰ stavba policijske postaje,⁷¹ blok v Skolibrovi ulici⁷² in dva poslovno-stanovanjska objekta,⁷³ urejena je bila tudi rekreacijska cona v športnem parku Mestna graba.⁷⁴

64 Z družbenimi stanovanji je pretežno upravljala Samoupravna stanovanjska skupnost, nekaj stanovanj je imel v upravljanju Slovin Jeruzalem Ormož. Skupaj z novozgrajenimi stanovanji v Skolibrovi ulici (skupnost jih je prevzela v upravljanje v začetku leta 1987) je upravljala s 441 stanovanji. Kresnik, 2007, str. 45, 46. Pišek, 1988, str. 295.

65 Delo akademskega kiparja Viktorja Gojkoviča.

66 Moškon, 1983, str. 265–279. Rajh, 1983, str. 282.

67 V letu 1980 je prišlo v Ormožu do poimenovanja nekaterih ulic, ki so bile sicer prvič poimenovane leta 1954. Podani so bili predlogi: Rakuševa ulica (varianata: Ulica Rudolfa Rakuša), Geršakova ulica (varianata: Ulica dr. Ivana Geršaka), Gregoričeva ulica, Raičeva ulica (varianata: Ulica Božidarja Raiča), Gubčeva ulica (varianata: Ulica Matije Gubca), Žarna ulica (prva varianata: Ulica žarnih grobišč, druga varianata – Ulica dr. Hrovata se podaljša) in Ilirska ulica. Kresnik, 2006, str. 27.

68 Komunalno podjetje Ormož je bilo ustanovljeno leta 1965 za upravljanje stanovanj in hiš, ki so bile v državni lastnini.

69 Kresnik, 2006, str. 29.

70 Gradnja poštnega poslopja je zajemala tri faze: prva – gradnjo novega, druga – obnovo starega in tretja – rušenje zgradbe nekdanjega starega vrtca, kjer so predvideli ureditev parkirnega prostora za potrebe pošte. Gradnja se je začela leta 1988, uradno odprtje prostorov je potekalo 26. aprila 1991. Kresnik, 2006, str. 33. Tednik, 21. julij 1988, str. 10.

71 Občinska skupščina je sprejela sklep h gradnji Postaje milice in zaklonišča v Vrazovi ulici 2, februarja 1982 (pred tem je bila policijska postaja v zgradbi na Ptujski cesti 3). V letu 1983 so bila izvedena še dela pri priklopu PTT kabla, kanalizaciji, položitvi elektro-kabla, priklopa vode in zunanji ureditvi okolja. Zaradi različnih pomanjkljivosti je bila nova zgradba predana svojemu namenu v letu 1984. Kresnik, 2006, str. 30, 31.

72 Gradbeno podjetje Stavbar iz Maribora je konec leta 1980 končalo dela druge faze gradnje stanovanjskega bloka v Skolibrovi ulici in predalo ključke uporabnikom. Pridobljenih je bilo 36 stanovanj Kresnik, 2006, str. 30.

73 Konec leta 1989 je nastal poslovno-stanovanjski objekt naproti ormoške blagovnice Tima na Kerenčičevem trgu. V njem so bila urejena skladišča in upravni prostori teritorialne obrambe, trgovina Mercator–Zarja Ormož, cvetličarna in prostori zavarovalnice Triglav, prostori skupnosti za zaposlovanje ter etažna stanovanja. Posebnost zgradbe je predstavljal mostovž, ki bi novozgrajeni objekt povezal z blagovnico (na ta način je želel arhitekt Dušan Moškon ohraniti spomin na nekdanja vzhodna mestna vrata, ki so nekdanj stala na istem mestu). Kresnik, 2006, str. 32. Tednik, 1. junij 1989, str. 2.

74 Novozgrajena I. faza rekreacijske cone je bila končana leta 1989. Obsegala je nogometno igrišče, atletsko stezo, skok v daljino, skok v višino, met krogle, pešpovezavo z mestom, zazelenitev, igrala in ureditev okolice. Kresnik, 2006, str. 31.

V začetku devetdesetih let so potekala obnovitvena dela cerkve sv. Jakoba v Ormožu in obnova bližnjega župnišča.⁷⁵ Že v letu 1989 so podrli nekdanjo občinsko barako na Ptujski cesti 15 (skupaj z nekdanjo Tropovo hišo na Ptujski cesti 13). Na tem mestu (Ptujška cesta 13–15) je bil zgrajen nov poslovno-stanovanjski objekt.⁷⁶ Leta 1991 so obnovili nekdanjo šolo v mestu na Ptujski cesti 6 (tja so se preselili občinski upravni organi).

Gradnja poslovno stanovanjske stavbe in mostovža med njo in blagovnico Tima med leti 1989/90.
Foto: Štefan Hozyan ml., hrani: Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož, OE Ormož.

Viadukt Lešnica na obvoznici Ormož (dolg 324 metrov), zgrajen leta 1998.⁷⁷

ORMOŽ V DESETDNEVNI VOJNI LETA 1991

Podobno kot drugod po Sloveniji so tudi v Ormožu že sredi meseca junija potekale priprave na praznovanje osamosvojitve Republike Slovenije. 22. junija zvečer se je pred ormoškim hotelom odvijala prireditev Zaplešimo v samostojno Slovenijo. 24. junija so začeli pripadniki Okrajnega ljudskega odbora (OLO) Ormož na območju Občine Ormož izvajati vpoklic rezervistov (vpoklicu se je odzvalo 93,5 % vojaških obveznikov). 26. junija so na zelenici za občinsko stavbo posadili spominsko lipo kot simbol slovenske samostojnosti.

V Ormožu je ves čas vojne deloval občinski upravni organ za ljudsko obrambo. Za izvajanje vpoklica vojaških obveznikov je bila odgovorna Kurirska služba na območju Občine Ormož. Vod upravnih zvez Občine Ormož je bila enota, ki je zagotavljala delovanje upravnih zvez, kriptografsko zavarovanje in prenašanje zaupnih podatkov med občinskimi in državnimi organi oblasti. Pripadniki Teritorialne obrambe (TO), mobilizirani na območju Občine Ormož, so bili razporejeni v enote: Vojni štab TO – 16 pripadnikov in eno vozilo, Diverzantski vod TO Ormož s 17 pripadniki in z enim vozilom, Protidiverzantski vod TO Ormož s 25 pripadniki in tremi vozili, Vod TO Ormož z 22 pripadniki in enim vozilom, Vod TO Središče s 25 pripadniki in z enim vozilom ter Vod TO Velika Nedelja s 24 pripadniki in enim vozilom. Od omenjenih so Ormož branili še prostovoljni gasilci, manevrska struktura narodne zaščite in milica.

⁷⁵ Kresnik, 2006, str. 30. Omenimo, da so se maja 1991 začele priprave na napeljavo kabelske televizije, ki je poskrbela za umik anten z ormoških domov. Predsednik iniciativnega odbora je bil Slavko Petek. Tednik, 30. maj 1991, str. 15.

⁷⁶ V njem sta pridobila prostore bife Franca Lorenčiča in Zlatarna & optika Davorina Hergule.

⁷⁷ Markelj, 2016, str. 26.

27. junija so Protidiverzantski vod TO Ormož, Vod TO Velika Nedelja in Diverzantski vod TO Ormož zavzeli položaje in pripravili blokade za zavarovanje ormoškega mostu čez reko Dravo. V barikadi so bili nakladalci ULT, tovornjaka s prikolico in z dvigalom, vlačilec, naložen s surovimi kožami, in tovornjak, naložen z opeko. Ker Teritorialna obramba ni popustila zahtevam Jugoslovanske ljudske armade (JLA), je prišlo do medsebojnega obstreljevanja s pehotnim orožjem in z granatami, pri čemer so bile poškodovane tudi okoliške zgradbe (ormoška klet, grajski stolp in Gostilna Grivec). Tanki armade so se skušali prebiti čez most, vendar so bile barikade zanje nepremagljive – njena ustavitev na mostu v Ormožu je bila prva ustavitev prodirajočih kolon JLA v Republiki Sloveniji. 28. junija je bilo na mesto izstreljenih okrog štirideset tankovskih granat (v treh urah je na Ormož padlo toliko granat, kot jih ni v štiriletni drugi svetovni vojni).

V mesto Ormož se je življenje vrnilo v »normalne tirnice« 1. julija. Takrat so že začeli prva ocenjevanja nastale vojne škode na cestah, ormoškem mostu in gradu, na stanovanjskih zgradbah, gospodarskih poslopih; veliko je bilo tudi povzročene škode na okoliških poljih in železniški progi. Ob nastali škodi je bila najbolj razveseljiva novica, da na ormoškem območju ni

bilo človeške žrtve. Vojna se je v Občini Ormož končala 5. julija, ko so se predali še zadnji vojaki JLA. Takoj zatem so začele prihajati ponudbe za pomoč prizadetim posameznikom in podjetjem.⁷⁸

Tankovska kolona
Jugoslovanske ljudske armade v Ormožu.
Foto: Štefan Hozyan ml.,
hrani: Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož, OE Ormož.

NEKATERI DOSEŽKI, PRIDOBITVE 21. STOLETJA⁷⁹

Nove zgodbe na področju zdravstva, nege, izobraževanja, turizma, gospodarstva ... spletajo Center starejših občanov Ormož (2002), Javna razvojna agencija Občine Ormož (2002),⁸⁰ ARM & GEO, d. o. o. (2003), Mladinski center Ormož (2005),⁸¹ Studio Sanaja, Natalija Antolič, s. p. (2007), Center ponovne uporabe, d. o. o. (2012), Opsen, d. o. o. (2013), Agrokoop, d. o. o. (2013), *Sejateh*, d. o. o. (2014),⁸² Zobek I.M.A.M.,

⁷⁸ Korpič, 2006, str. 50–65.

2. junija 1991 prisežejo prvi vojaki slovenski državi, 24. junija 1991 dobi Slovenija nov grb in zastavo.

⁷⁹ Ormož je v tem času doživljal tudi padce (zaprtja podjetij, gospodarsko krizo, korona virus ...), kar je močno vplivalo na vsa področja življenja. Junija 2021 je npr. prenehalo poslovati podjetje Safilo (največji zaposlovalec v Občini Ormož). Njegov predhodnik je bila tovarna Carrera Optyl, ustanovljena leta 1975. Od leta 1991 je bilo podjetje del skupine Safilo; leta 2015 je ime skupine postalo tudi ime podjetja. Po zaprtju tovarne je ostalo brez dela 557 zaposlenih.

Besedilo poglavja je povzeto po glasilu Ormoške novice, ki ga izdaja Občina Ormož. Novice so izhajale od 1996. do 1998. leta (šest številc je izdal Občinski svet Občine Ormož, nekaj številc pa Zavod za informiranje Ormož; zatem so prenehale izhajati). Leta 2006 je začelo izhajati občinsko glasilo Sonce, vendar le kratek čas. Ponovno so Ormoške novice začele izhajati leta 2008. Ormoške novice: 2008 (št. 1), 2009 (št. 2, 4, 5, 6), 2010 (št. 7, 8, 9, 10), 2011 (št. 12, 13, 14, 15), 2012 (št. 16, 17, 18, 19), 2013 (št. 20, 21, 22), 2014 (št. 24, 26, 27), 2015 (št. 28, 30, 31), 2016 (št. 32, 33, 34, 35), 2017 (št. 36, 37, 38, 39); 2018 (št. 40, 41, 42, 43, 44); 2019 (št. 45, 46, 47), 2020 (št. 48, 49, 50, 51) 2021 (št. 52, 53, 54, 55), 2022 (št. 56, 57, 58, 59), 2023 (št. 60, 61). Podatki o ustanovitvi so pridobljeni tudi s pomočjo spletnega portala BIZI.

⁸⁰ Agencija je začela delovati leta 2004. Istega leta je bil v njenem okviru ustanovljen Turistično-informacijski center Ormož (prostore je imel najprej na Kerenčičevem trgu, od maja 2007 v ormoškem gradu). Naslednik agencije je Razvojno raziskovalni center Ormož ustanovljen avgusta 2021. Ustni vir: Boris Zadravec, Mojca Gorjak.

⁸¹ Od leta 2015 deluje v okviru Ljudske univerze Ormož.

⁸² Aprila 2023 odprt nov poslovno-trgovski objekt.

d. o. o. (2014), Zavod 100% naravno Botanik Ormož, Iztok Luskovič, s. p. (2014), Frizerski studio Helena Rajh, s. p. (2014), Tempelj obilja, Aleksandra Sofija Marenich, s. p. (2015), Pizza Fabrika, Grega Ivančič, s. p. (2018), MKINK Tattoo, Mitja Kelenc, s. p. (2019), CRYSTALCHI, Jasmina Venta, s. p. (2022), Kovinarstvo Žveгла, d. o. o.⁸³ in druge.

Pridružujejo se jim društva, ki skrbijo za pester nabor dogodkov na kulturnem, športnem in drugih področjih: Kulturno društvo Ormož (2000), Atletski klub Ormož (2002), Društvo za osteoporozo Ormož (2003), Likovno-kulturno društvo Ormož Likudo (2014), Hortiturstično društvo Ormož (2017), Športna šola DADA (2017) ...

S pomočjo evropskih in občinskih sredstev so bile izvedene nekatere večje investicije.

Leta 2007 se je začela izgradnja odprtega širokopasovnega optičnega omrežja na območju Občin Ormož, Sveti Tomaž in Središče ob Dravi. 16. septembra 2011 je potekalo odprtje obnovljene Grajske pristave,⁸⁴ ki predstavlja pomembno pridobitev za ohranitev kulturne dediščine ter povečanje turistične in kulturne ponudbe regije. Leta 2012 sta svoja vrata odprla nov vrtec na Dobravski ulici 13a in Pastoralni dom Sv. Jurija na Skolibrovi ulici 15. Februarja 2015 se je preselila v obnovljene prostore (nekdanjega

vrta v Žigrovi ulici 6b) Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož. V letu 2017 je mesto pridobilo prvi regijski vadbeni gasilski poligon, naravni rezervat Ormoške lagune in ustanovilo Zavod za turizem, kulturo in šport Občine Ormož.⁸⁵

Večji gradbeni in drugi posegi so bili izpeljani tudi v letih 2018–2023: Zdravstveni dom Ormož je pridobil 661 m² dodatnih površin leta 2018, aprila 2019 je potekalo odprtje novih tribun in klubskih prostorov na nogometnem igrišču Ormož, mesto je tega leta pridobilo tudi svoj prvi hostel.⁸⁶ Urejen je bil park pri avtobusni postaji, potekali pa so tudi drugi posegi (nadgradnja in rekonstrukcija čistilne naprave Ormož, energetska sanacija Ljudske univerze, Doma kulture Ormož, stavbe občine Ormož in upravne enote Ormož, razširitev in komunalno opremljanje ekonomsko-poslovne cone Ormož; končan je bil projekt Oskrba s pitno vodo v porečju Drave – Ormoško območje, urejena je bila ograja pri pokopališču Ormož, dvigalo k stavbi občinske stavbe ...). V teku so projekt izgradnje Tehnološkega parka Ormož, zamenjava stavbnega pohištva v ormoškem gradu in drugi projekti.⁸⁷

Nekatere druge pridobitve tega obdobja: novo strelišče v centru Holermuos (2009), najsodobnejša polnilna linija za vino v Sloveniji v podjetju P&F Jeruzalem (2010),⁸⁸ odprtje prenovljenega ormoškega Unterhunda (2011),⁸⁹ odprtje nove poslovne enote Lekarne Ormož v

83 Poslovni objekt v Ormožu zgrajen leta 2022.

84 V njej ima prostore muzejska enota Pokrajinskega muzeja Ptuj – Ormož in Glasbena šola Ormož. Enota je začela delovati v devetdesetih letih, nato je od 1. januarja 2006 do 4. marca 2009 deloval Muzej Ormož s prostori v ormoškem in velikonedeljskem gradu. 5. marca 2009 je bila v Ormožu ponovno vzpostavljena muzejska enota Pokrajinskega muzeja Ptuj – Ormož.

85 Organizator in soorganizator večjih ormoških prireditev: martinovanja, pustnega karnevala, Severolandije ... Pred tem so martinovanje organizirali Jeruzalem Ormož VVS, d. d., Območna obrtno-podjetniška zbornica Ormož, Turistično društvo Ormož in Občina Ormož v sodelovanju z drugimi ormoškimi zavodi. Leta 2019 je bila oblikovana blagovna znamka Jeruzalem Slovenija.

86 V njem imata prostore Klub ormoških študentov in ormoška tržnica.

87 Skozi vse obdobje je bilo poskrbljeno tudi za urejenost prometnih površin, modernizacijo cest, obnavljanje fasad v mestu, javne razsvetljave ...

88 2017, preimenovanje ormoške kleti v Puklavec Family Wines.

89 Leta 1993 je bil ustanovljen Kulturno-alternativni klub Ormož.

centru Holermuos (2012), odprtje Centra ponovne uporabe Ormož v ormoškem gradu (2013), nova vinska klet družbe Verus (2017) in prva Grajska kavarniška popravljavnica v Sloveniji (2018).⁹⁰

Pridobljenih je bilo tudi več prodajaln z bogato in raznovrstno ponudbo: Irena Slana, s. p. (2002), Kormoran, Ursa Major, d. o. o. (2003), VTS Romana Šnajder, s. p. (2003),⁹¹ Mercator tehnika (2004), Mercator Supermarket (2006),⁹² TUŠ Supermarket Krap (2006), Hofer (2006), Spar Hipermarket (2007),⁹³ Steklarstvo in trgovina, Jasminka Petovar, s. p. (2009), DM drogerie Markt, d. o. o. (2017), Jožica Petek, s. p. (2017), TEDI Betriebs, d. o. o. (2017), Lidl (2019), Eurospin (2021) in prodajalna Muza, Milena Brenholc, s. p. (2022).

Poskrbljeno je tudi za več gostinske ponudbe: Restavracija Center (2006), Pizzeria & Grill Krapek, Nejc Zemljčič, s. p. (2017), Pizza Fabrika, Grega Ivančič, s. p. (2018) in Okrepčevalnica G-Spot, Goran Šnajder, s. p. (2020).

Obravnavano obdobje so zaznamovala praznovanja okroglih jubilejev: 60 let Ribiške družine Ormož (2013), 50 let Radiokluba Ormož (2014), 40 let Carrere Optyl (2015), 20 let Kluba tajnic in poslovnih sekretark Prlekije (2017), 25 let martinovanja v Ormožu (2017), 20 let Gimnazije Ormož (2018), 70 let delovanja Območnega združenja RKS Ormož in 20 let Medobčinske LAS (2018). V letu 2019 so praznovali Zgodovinsko društvo Ormož (20 let), Radio Prlek in Območna obrtna zadruga

Ormož (50 let), Glasbena šola Ormož in Ljudska univerza Ormož (60 let). 7. septembra 2019 je potekala slavnostna akademija ob 150. obletnici ormoškega tabora. 25 let delovanja je v letu 2020 praznovala Kabelska televizija Ormož.⁹⁴ V letu 2021 sta praznovala Mrežni podjetniški inkubator (10 let) in častitljivih 120 let Osnovna šola Ormož. Večje praznovanje je bilo še januarja 2023 ob 30. obletnici Lekarne Ormož in 100. obletnici lekarništva v Ormožu.

V obravnavanem obdobju so bile prvič izvedene prireditve, ki so postale tradicionalne oz. vsakoletne: Ormoški festival aktivnih klubov (2009), Rožmarinkin festival (2014), Zbudi se, Ormož (2015), Rastoča knjiga (2016), Grossmannov festival fantastike in stripa (2021).

Med pomembne dogodke lahko umestimo tudi svečanosti ob odkritju spomenikov zaslužnim osebam v spominski aleji pred ormoškim gradom: Dušanu Moškonu (2006), Božidarju Raiču (2009), Erni Meško (2017),⁹⁵ Stanku Čurinu (2019) in dr. Stanku Janežiču (2022). Organizatorji osrednjih prireditev v mestu so Občina Ormož, Krajevna skupnost Ormož, Zavod za turizem, kulturo in šport Občine Ormož, Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož, Organizacijska enota Ormož, Javni sklad republike Slovenije za kulturne dejavnosti, Območna izpostava Ormož, Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož, Ljudska univerza Ormož in druge ormoške ustanove.

⁹⁰ Deluje v okviru Centra ponovne uporabe.

⁹¹ Najprej je delovala od leta 2003 Videoteka Metulj, nato nekaj let papirnica Posrednik. Ustni vir: Romana Šnajder.

⁹² Pred tem je bila prodajalna Koloniale od leta 1998, nato Era od leta 2004. Ustni vir: zaposleni Mercatorja.

⁹³ Posluje v poslovno-trgovski zgradbi Holermuos. V njej so tudi prostori Marka Zidariča (F-Fitnes) in prodajalna Pami, pred tem je bila v nadstropju prodajalna Kik (danes na Opekarniški 2b).

⁹⁴ Televizija je imela tehnično podporo in prostore od leta 1995 na sedežu podjetja Danila Ivanuša, Elektro ISM na Ljutomerski cesti 12. Od leta 2015 ima prostore v Domu kulture Ormož.

⁹⁵ Delo kiparja Mirka Bratuše.

Odprtje Grajske pristave 16. septembra 2011.
Foto: Boris Farič,
hrani: Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož, OE Ormož.

Podjetje Carthago, velika pridobitev za mesto in regijo.⁹⁶
Njegovega odprtja, 15. aprila 2023, se je udeležila
tudi predsednica Republike Slovenije
Nataša Pirc Musar.
Hrani: Občina Ormož.

15. junija 2023 je potekala druga etape Dirke po Sloveniji s štartom v Žalcu in ciljem v Ormožu,
v dolžini 163,1 km. Z dirko so kolesarji počastili tudi 750. obletnico prve omembe Ormoža,
ki smo jo praznovali leta 2023.

POVZETEK

V ormoški enoti muzeja je od 3. decembra 2023 na ogled razstava Kar šteje, obuja spomine, Slovenija/Ormož od sedemdesetih let preteklega stoletja do danes. Razstava in razstavna publikacija prikazujeta značilnosti vsakdanjika in nekatere dogodke iz politike, gospodarstva, šolstva, zdravstva, turizma, kulture ter preostalega družbenega življenja, hkrati pa se z njima tudi spominjamo letošnje jubilejne 750. obletnice prve omembe Ormoža v pisnih virih. Prav visoka obletnica je tudi razlog, da poglavje, ki se navezuje na mesto Ormož, predstavimo še v pričujoči številki Zgodovinskih zapisov, saj želimo tematiko predstaviti čim širši množici ljudi in hkrati povabiti na ogled razstave, na zanimiv fotografsko – zgodovinski sprehod v Grajsko pristavo Ormož, kjer bo razstava na ogled do 5. maja 2024.

⁹⁶ Proizvodnjo s 183 zaposlenimi in z okoli 40 izdelanimi avtodomi na teden so zagnali 3. maja 2023.
<https://www.carthago.com/slo/novice/otvoritev-proizvodnega-obraza-v-ormozu>.

LITERATURA, VIRI

- Jure APIH, *Med agitacijo, reklamo in oglaševanjem*. V: Uf, industrija!, Mrežni razstaveni projekt Evropske prestolnice kulture Maribor 2012, Muzej narodne osvoboditve Maribor, 2012.
- Franc DEBELJAK, *Nastanek in razvoj Tovarne plastičnih in optičnih izdelkov Jože Kerenčič Ormož*. V: Ormož skozi stoletja II, 1983.
- Marjan FICKO, *Strategije cen za tuje trge podjetja Jeruzalem Ormož VVS d. d.*, diplomska naloga, Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta, 2009.
- Katarina JURJAVČIČ, *Slovenija v socialistični Jugoslaviji. V: Nikoli jim ni bilo bolje? Modernizacija vsakdanjega življenja v socialistični Sloveniji*, Muzej novejšje zgodovine Slovenije, Ljubljana 2016.
- Nevenka KORPIČ, *Vojna za Slovenijo na ormoškem območju*. V: Enotni v zmagi. Ormož med leti 1980 in 1990 ter vojna za Slovenijo na ormoškem območju, Muzej Ormož, 2006.
- Zdenka KRESNIK, *Zdravstvene razmere na ormoškem območju v drugi polovici 20. stoletja (po letu 1960)*, Pokrajinski muzej Ptuj, 2004.
- Zdenka KRESNIK, *Gradnja in obnova šolskih objektov Občine Ormož v drugi polovici 20. in na začetku 21. stoletja*. V: Ormož skozi stoletja V/2, 2005.
- Zdenka KRESNIK, *Ormož med leti 1980 in 1990*. V: Enotni v zmagi. Ormož med leti 1980 in 1990 ter vojna za Slovenijo na ormoškem območju, Muzej Ormož, 2006.
- Zdenka KRESNIK, *Ormož v času Karađorđevićeve in Titove Jugoslavije*, Muzej Ormož, 2007.
- Zdenka KRESNIK, *Arheološki in zgodovinski raziskovalni tabor, Muzej Ormož*, 2007a.
- Zdenka KRESNIK, *Zgodovinski pregled polstoletnega delovanja Glasbene šole Ormož*. V: Glasbena šola Ormož 1959–2009, Glasbena šola Ormož, 2009.
- Aleksander LORENČIČ, *Kako smo živeli v drugi Jugoslaviji*. V: Slovenija v Jugoslaviji, Inštitut za novejšjo zgodovino, 2015.
- Tone LUSKOVIČ, *Zadružna in kmetijska podjetja v Občini Ormož 1898–2000*. V: Zgodovinski zapisi I, 2004.
- Viktor MARKELJ, *Inovativne metode pri gradnji mostov po tehnologiji postopnega narivanja*, doktorska disertacija, Univerza v Mariboru, Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo, 2016.
- Dušan MOŠKON, *Ormož v iskanju lastnega urbanistično-arhitekturnega izraza*. V: Ormož skozi stoletja II, SO Ormož, 1983.
- Branko OBLAK, *Nastanek in razvoj Kmetijskega kombinata Jeruzalem Ormož do združitve s Slovinom*. V: Ormož skozi stoletja V, Občina Ormož, 2005.
- Slavko PETEK, *GŠ Ormož*. V: Ureditev grajske pristave v Ormožu, Občina Ormož, 2011.
- Mimica PIŠEK, *Ljubiteljska kultura po drugi svetovni vojni*. V: Ormož skozi stoletja III, Skupščina Občine Ormož, 1988.
- Ivo RAJH, *Razvoj ormoške občine po letu 1973*. V: Ormož skozi stoletja II, 1983, str. 281–284.
- Adela RAMOVŠ, *Cockta – zgodba o pijači vaše in naše mladosti*. V: Cockta – pijača vaše in naše mladosti: o dediščini slovenskih blagovnih znamk. Slovenski etnografski muzej, 2010.
- Božo REPE, Darja KEREČ, *Slovenija moja dežela: družbena revolucija v osemdesetih letih*,

Cankarjeva založba, 2019.

- Lilijsana STEPANČIČ, *uvod*. V: Uf, industrija!, Mrežni razstaveni projekt Evropske prestolnice kulture, Maribor 2012, Muzej narodne osvoboditve Maribor, 2012.
- Nataša STRLIČ, *Cockta, prva gazirana brezalkoholna pijača v Jugoslaviji*. V: *Nikoli jim ni bilo bolje?* Modernizacija vsakdanjega življenja v socialistični Sloveniji, Muzej novejšje zgodovine Slovenije, Ljubljana, 2016.
- Milica ŠAVORA: *Delovanje ormoške knjižnice v obdobju 1985–2003*, Ormož skozi stoletja V, 2005.
- *Vseh teh naših trideset let*, Vrtec Ormož, Javni vzgojno-varstveni zavod, 2001.
- *30 let rokometa v Ormožu 1961–1991*, Ormož, 1991.

Ormoške novice

- November 1998, *Ormoško poletje 98, Za vsakega je bilo nekaj*, str. 11.
- November 1998, *Položen je temelj povezavam starejšim z družbenim okoljem*, str. 11.
- December 1998, *Martinov teden v Ormožu. In tako se je mošt spremenil v vino*, str. 3.
- Januar 1999, *Pred ormoškim gradom, Veselo silvestrovanje na prostem*, str. 3.
- April 1999, *Ormoški bazen, To poletje naj bi se že kopali*, str. 3.
- Junij 1999, *40 let Glasbene šole Ormož*, str. 10.
- Ormoške novice: 2008 (št. 1), 2009 (št. 2, 4, 5, 6), 2010 (št. 7, 8, 9, 10), 2011 (št. 12, 13, 14, 15), 2012 (št. 16, 17, 18, 19), 2013 (št. 20, 21, 22), 2014 (št. 24, 26, 27), 2015 (št. 28, 30, 31), 2016 (št. 32, 33, 34, 35), 2017 (št. 36, 37, 38, 39); 2018 (št. 40, 41, 42, 43, 44); 2019 (št. 45, 46, 47), 2020 (št. 48, 49, 50, 51) 2021 (št. 52, 53, 54, 55), 2022 (št. 56, 57, 58, 59), 2023 (št. 60, 61).

Tedniki

- 21. junij 1973, *Ormož, Iz preteklosti se učimo za bodočnost*, str. 1, 2.
- 17. januar 1980, *Ormož, Skrb za razvoj gostinstva in turizma*, str. 3.
- 31. januar 1980, *Ko ljudem opeša vid, V Ormožu izdelujejo okvire za očala*, str. 2.
- 31. januar 1980, *Ormož, Povečujejo hotelske zmogljivosti*, str. 14.
- 13. marec 1980, *V Ormožu kmalu 54 novih stanovanj*, str. 8.
- 10. april 1980, *Kurirčkova pošta v rokah pionirjev ormoške občine*, str. 1.
- 24. april 1980, *19. tradicionalna delavska srečanja bratstva in prijateljstva Ormož 80 tudi letos izredno bogata*, str. 7.
- 24. april 1980, *Društvo kmetijskih inženirjev in tehnikov Ormož*, str. 9.
- 30. april 1980, *Ormož, Odprli prizidek zdravstvenemu domu*, str. 4.
- 6. maj 1980, *Ormož, Umrli je tovariš Tito, Žalost in dostojanstvenost na vsakem koraku*, str. 2 in 12.
- 7. avgust 1980, *Iz Ormoža na Mt. Blanc, sprejem pri predsedniku SO Ormož*, str. 1, 16.
- 16. oktober 1980, *Ormož, Bruci v JLA*, str. 6.
- 16. oktober 1980, *Nov hotel v Ormožu*, str. 2.
- 22. april 1982, *Ormož, Nova Ogradova opekarna pričela s poskusno proizvodnjo*, str. 2.
- 13. maj 1982, *Prireditve ob dnevu OF v Ormožu*, str. 4.
- 14. junij 1984, *Šolarji iz Čačka v Ormožu*, str. 6.
- 14. junij 1984, *Obrat Peko v Občini Ormož pred uresničitvijo*, str. 2.

- 18. oktober 1984, *Tovarna sladkorja Ormož, Dnevno prevzamejo do 6 tisoč ton pese*, str. 2.
- 18. oktober 1984, *Ormož, Osnovna šola potrebuje nove prostore*, str. 4.
- 9. januar 1986, *Rekreacijska cona v Mestni grabi v Ormožu*, str. 4.
- 9. januar 1986, *Za razvoj ormoškega gostinstva in turizma*, str. 4.
- 9. junij 1988, *Temeljna organizacija TJK Ormož Optyl pred novo naložbo, Proizvodnjo bodo povečali za enkrat*, str. 2.
- 21. julij 1988, *V Ormožu gradijo novo pošto*, str. 10.
- 22. februar 199, *Primatova Bančna oprema iz Ormoža dobro posluje*, str. 2.
- 31. maj 1990, *V letu 1991 bo Ormož imel najmodernejšo telefonsko povezavo*, str. 6.
- 21. marec 1991, *Ormož, V nekdanji Havlasovi gostilni kavarna in slaščičarna*, str. 11.
- 30. maj 1991, *Ormož, Odprt Renaultov salon*, str. 2.
- 30. maj 1991, *Ormož, Priprave na napeljavo kabelske televizije*, str. 15.
- 27. december 1991, *Ormož, Priljubljene Žigrove slaščičarne ni več*, str. 11.
- 22. oktober 1992, *Reliefna podoba ormoške krajine*, str. 3.
- 16. december 1993, *Zanimivosti iz ormoške občine*, str. 15.
- 7. december 1995, *Ormož, Skozi luči in sence Ruda Jurčeca. Blaženost in bridkost zapisanih besed*, str. 11.
- 19. marec 1998, *Ormož, Turistično društvo Ormož, Praznovali bodo 50 let delovanja*, str. 16.
- 16. julij 1998, *Družbe Jeruzalem Ormož. Vse tri družbe poslovale z dobičkom*, str. 14.
- 1. julij 1999, *Ormož, osrednja prireditev ob dnevu državnosti, Kultura na grajskem dvorišču*, str. 16.
- 16. december 1999, *Ormož, novoletni programi za otroke, Veseli december v Ormožu*, str. 1.
- 10. februar 2000, *Ormož, Javni zavod za informiranje v novih prostorih, Vedno glasnejši »toti Ormožani«*, str. 14.

Spletni viri

- https://sl.wikipedia.org/wiki/Jugoslovanska_ljudska_armada [21.05.2023]
- https://sl.wikipedia.org/wiki/Pridigarji?fbclid=IwAR0g-PZ9r_knbPIUKpYBIO06wW2jt-6Mz3bA4usgwXA-sxe087p_kn-HLXw [21.04.2023]
- https://sl.wikipedia.org/wiki/Slovenski_tolar [15.04.2023]
- <https://www.muzej-nz.si/si/1914> [28.04.2023]
- <https://www.muzej-nz.si/si/1915> [28.04.2023]
- <https://www.muzej-nz.si/si/1919> [28.04.2023]
- <https://fototekamnzs.wordpress.com/2018/01/22/boni-za-nakup-bencina-in-dizelskega-goriva> [21.04.2023]
- <https://fototekamnzs.wordpress.com/category/muzealije-pripovedujejo/page/6/> [23.04.2023]
- <https://www.delo.si/novice/svet/kot-bi-bil-tito-se-ziv/> [28.06.2023]
- <https://www.mco.si/o-centru/o-centru/KATALOG-INFORMACIJ-JAVNEGA-ZNACAJA-2020-LU-ORMOZ.pdf> [03.09.2023]
- <https://www.cso-ormoz.si/predstavitev.html> [03.09.2023]
- <https://ktv-ormoz.si/hotel-ormoz-nikoli-vec-z-danasnjega-srecanja-nekdanjih-zaposlenih/> [22.10.2023]

- <https://www.rd-ormoz.si/> [26.10.2023]
- <https://www.si21.com/Svet/ogled-podjetja-agragold-ormoz/> [27.10.2023]
- <https://osstankavraza.splet.arnes.si/zgodovina/> [27.10.2023]
- <https://www.osormoz.si/o-soli/zgodovina-sole/> [27.10.2023]
- FB stran Barbare Jambor: Naj živijo osemdeseta
<https://www.facebook.com/search/top?q=naj%20%C5%BEivijo%20osemdeseta> [05.05.2023]